

12. Висновок Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) CDL-INF(2001)002-е від 22 січня 2001 року щодо закону про Конституційний Суд Республіки Хорватія. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(2001\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(2001)002-e)
13. Висновок Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) CDL-AD(2006)017-е від 22 червня 2006 року щодо змін до закону про Конституційний Суд Вірменії. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2006\)017-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2006)017-e)
14. Висновок Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) CDL-AD(2007)036 від 26 жовтня 2007 року щодо проекту змін до закону про Конституційний Суд Азербайджану. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2007\)036-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2007)036-e)
15. Висновок Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) CDL-AD(2008)030-е від 24 жовтня 2008 року щодо проекту закону про Конституційний Суд Чорногорії. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2008\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2008)030-e)

Бриль Дар'я Павлівна,

здобувачка ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна,

завідувач кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Верховенство права – фундаментальний принцип, закріплений в ст.8 Конституції України, який полягає в визнанні найвищої юридичної сили Конституції та проголошує обов'язковість відповідності до неї всім законам та іншим нормативно-правовим актам держави. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [1]. Беручи до уваги євроінтеграційний курс України, даний принцип має суттєве значення та вплив на майбутню можливість України

стати державою-членом Європейського Союзу. Першочергово, дотримання принципу верховенства права визнається ключовою правовою цінністю у відповідності до ст.2 Договору про Європейський Союз та входить до складу Копенгагенських критеріїв, виконання яких є безпосередньою передумовою вступу держав до ЄС.

Для повного та ґрунтовного тлумачення даного принципу доцільним буде звернутись до практики Суду ЄС, зокрема, вперше цей принцип було чітко сформульовано у справі Case 6/64 Costa v ENEL (1964), де Суд постановив:

«На відміну від звичайних міжнародних угод, Договір про Європейське співтовариство створив свою власну правову систему... і держави-члени обмежили, нехай навіть в обмеженій сфері, свої суверенні права, а отже, норми права Союзу не можуть бути скасовані національними законами без втрати самого характеру Союзу як правового порядку» [4].

Таким чином, Суд заклав фундамент доктрини пріоритету (переваги) права ЄС над національним правом, включно з конституційними положеннями.

У справі Case 11/70 Internationale Handelsgesellschaft v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel (1970) Суд додатково уточнив:

«Принцип верховенства права Союзу охоплює також основоположні права, а отже, не може бути обмежений положеннями національного конституційного порядку» [5].

Ключова практика останніх років також включає справи щодо Польщі та Угорщини, де Суд ЄС прямо вказував на порушення принципу верховенства права з боку держав-членів. Так, у справі C-791/19 Commission v Poland (2021) щодо реформ судової влади Суд зазначив:

«Законодавчі зміни, що підривають незалежність судової влади, суперечать суті зобов'язань, які покладаються на держави-члени згідно зі ст. 19 Договору ЄС, та підривають довіру до системи взаємного визнання судових рішень в рамках Союзу».

Таким чином, з огляду на практику Суду ЄС, можна окреслити принцип верховенства права як цілісну систему, яка охоплює не лише формальну пріоритетність норм ЄС, але також складову, пов'язану з дотриманням прав людини, незалежністю судової влади, ефективними процесами судового захисту, пропорційністю.

У разі набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, реалізація принципу верховенства права здійснюватиметься через впровадження європейських стандартів у всіх сферах функціонування держави. Для України це означатиме не лише необхідність формального дотримання норм, а й трансформацію інституційної, законодавчої та правозастосовчої практики відповідно до вимог ЄС. По-перше, Україна буде зобов'язана визнавати безумовний пріоритет права ЄС над нормами національного законодавства, включаючи навіть положення Конституції. У разі виникнення колізії між актами національного права та нормами ЄС - останні мають застосовуватися напямую. Відповідно, Україна повинна буде гарантувати імплементацію *acquis communautaire* - накопиченого правового

доробку ЄС - у всіх секторах, де діє право Союзу. Необхідною умовою буде також забезпечення аполітичної процедури добору суддів, їх захищеність від втручання, справедливу систему дисциплінарної відповідальності, а також гарантування повного виконання судових рішень. Практика Суду ЄС (зокрема у справі *Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16*) прямо вказує, що ефективний судовий захист і незалежність судів є невід'ємними складовими верховенства права. Також, Україна стане об'єктом постійного моніторингу з боку Європейської комісії, яка щороку оцінює стан дотримання принципу верховенства права у державах-членах (Rule of Law Reports). Захист прав людини, як одна з ключових цілей верховенства права, буде повинен реалізовуватись через забезпечення доступу до суду, недопущення свавільного втручання з боку держави, пропорційність державних заходів, стабільність і визначеність законодавства. Верховенство права в цьому контексті забезпечує довіру між державами-членами і є підґрунтям ефективного функціонування усього Союзу.

Отже, реалізація принципу верховенства права після вступу до Європейського Союзу передбачатиме для України не лише дотримання певних юридичних формальностей, а глибоку трансформацію всієї правової системи, послідовне утвердження незалежності судової гілки влади, підвищення рівня правової визначеності, забезпечення ефективного судового захисту та вкорінення правової культури, орієнтованої на людину як найвищу соціальну цінність. Відповідність стандартам верховенства права стане не просто умовою членства, а щоденним критерієм оцінки державної політики в межах Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.06.2025).
2. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 23.06.2025).
3. Accession criteria (Copenhagen criteria). EUR-Lex. EUR-Lex. Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:accession_criteria_copenhagen (date of access: 23.06.2025).
4. EUR-Lex - 61964CJ0006 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61964CJ0006> (date of access: 23.06.2025).